HAČATURJAN zaljubljen u život

Неделя

Djela mu se nalaze na repertoaru najvećih orkestara svijeta. Tumačili su ga Ormandy, Stokowski, Karajan. Njegovi su napjevi znani milijunima slušatelja. Malo je skladatelja koji su već za života doživjeli takvu popularnost. Piše GENADIJ SIBIRCEV.

U DJELA Arama Hačaturjana utkane su bogate zasade armenske i zakavkaske glazbene kulture. To, međutim, nije sve: njegovo je tvoraštvo slitina mnogih nacionalnih kultura, istočnjačkih i evropskih.

— To je vrlo ozbiljna i krupna stvar — ističe Hačaturjan. — Melodije i ritmovi Istoka vrlo su daleko od norma u koje se uklapaju evropski napjevi, a u tome kontekstu i ruski napjevi. Proučivši te norme, počeo sam ih svjesno narušavati. Nastojao sam spojiti osebujne, izrazito osjećajne melodije Istoka, s isto tako osebujnim i ništa manje emocionalnim formama evropske glazbe.

Tako je taj skladatelj odmah u početku odredio svoj, kako je potom i vrijeme pokazalo, jedinstveni put u glazbi. Nije to slučajno

— Porijeklom sam Armenac, a rođen u Gruziji. Polazio sam rusku školu i već gotovo pola stoljeća živim i radim u Moskvi — pripovijeda Hačaturjan. — Za glazbu sam se počeo zanimati vrlo rano, u najranijemu djetinjstvu. Ne bih mogao reći, da je moja obitelj blagotvorno utjecala na to, jer otac mi je bio knjigovezac, a majka domaćica. Međutim, za obiteljskih su svečanosti u nas često odzvanjale narodne pjesme, plesali su se armenski i gruzijski plesovi. Odrasli su bili vrlo sumnjičavi prema mojoj strasti za glazbom. Smatrali su da to nije posao za muškarca. Otac je želio da postanem inženjerom ili liječnikom, bilo što samo ne glazbenikom.

Poslije završene srednje škole Hačaturjan se obreo u Moskvi i počeo studirati biologiju, ali glazbi nikako nije mogao odoljeti. Još dok je studirao prekoračio je prag muzičke pedagoške škole i dvije godine usporedo učio biologiju i violončelo. Zatim je definitivno napustio fakultet, s uspjehom svršio muzičku školu i dospio na Moskovski konzervatorij...

Skladateljski je uspjeh bio neočekivan, ponajviše samome autoru. Kad je 1933. slavni Sergej Prokofjev posjetio razred kompozicije na konzervatoriju i čuo trio za klarinet, violinu i glasovir studenta Arama Hačaturjana, uzeo je note toga djela sa sobom u Francusku, da bi ga

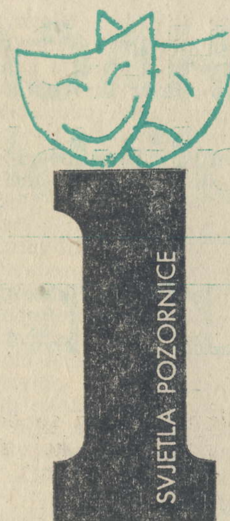
uskoro izveo komorni sastav »Triton«.

MOTIVI NEMIRA

Tri-četiri godine poslije toga ime mladoga skladatelja autora Plesne suite, Prve simfonije, Koncerta za klavir i orkestar, Simfonijske poeme... bilo je već znano i u Evropi i u Americi. Hačaturjanova je glazba iznenađivala. Bio je to živi, novi glazbeni izraz, bujica izrazito naglašenih ritmova, bogatstvo i osebujnost melodija, što ponesenih u nezadrživo brzome plesu, što pjevnih, punih lirskoga — sve se to zajedno slijevalo u sklad radosti življenja, mladički jarkih čuvstava čovjeka koji pjeva o proljetnome cvatu obnovljene zemlje, usrećenoga spoznajom da joj pripada. Taj osjećaj rođenja novoga svijeta, zaljubljenosti u život, još je punije ostvaren u Hačaturjanovu baletu »Gajane«, što je ugledao svijet u posve drukčijem vremenu. Bilo je to prosinca 1942. Snježni Perm, u kojemu se tada nalazila u evakuaciji Lenjingradska opera »S. M. Kirov«, živio je u ono vrijeme vrlo teško, s mislima na staljingradsku bitku. Gledateljima, među kojima je bilo i prekaljenih boraca i onih koji će tek poći u rat, te radnika toga velikog uralskog grada, balet »Gajane« je zvučio poput silne potvrde sovjetskoga života, koji je za sve njih postao sto puta vredniji u herojskim godinama rata. To svijetlo i optimističko hačaturjanovo djelo bilo je i te kako potrebno ljudima u ono surovo vrijeme.

Potkraj 1943. u Moskvi je izvedena Druga simfonija (»Simfonija sa zvonom«), koja je neposredno doticala ratna zbivanja. Hačaturjanovi su se poklonici tada mogli uvjeriti da tome skladatelju nisu bliski samo trijumfalni i blagdanski tonovi već i motivi borbe, nemira i narodne žalosti.

Nepomirljivošću zlom i nasiljem natopljena je glazba baleta »Spartak«, što je i vrhunac stvaralačkoga traženja toga kompozitora pede-

setih godina ovoga stoljeća. Ovdje je jasno ocrtana napetost povijesnih zbivanja, ponovno je oživljen junački lik Spartaka, čovjeka koji je pozvao robove u borbu s rimskim legionarima. Revolucionarna zamisao, izrazito prisutna u »Spartaku«, čini to djelo i vrlo suvremenim.

— Zanimanjem za Spartaka — kaže Hačaturjan — objasnio sam zašto zbivanja višestoljetne prošlosti odzvanjaju još i dan-danas. Poratnih se godina širio i jačao narodnooslobodilački pokret naroda Afrike, Azije i Latinske Amerike. Želio bih da »Spartak« postane apoteozom borbe za slobodu. Općenito držim da bilo koja tema, koju izaberem, mora zvučati suvremeno. Prošlost može i mora biti sredstvom suvremene zbilje. Dakako, to se može dogoditi samo kad izraz i kompozicija djela odgovaraju sadašnjim tendencijama u glazbi, kao, uostalom, i u bilo kojoj drugoj umjetnosti.

Trebalo bi dodati da Hačaturjanova glazba nikad nije bila ilustrativna, čak ni kad je bila posebno pisa-

na za kazalište ili film. Njegova glazba za Ljermontovljevu »Maskeradu«, Shakespeareova »Kralja Leara« i »Macbetha«, te za film »Othelo«, toliko je izražajna i velika da samostalno nastavlja svoj život.

Godine 1976. Aram Hačaturjan je navršio 73 godine. Vrlo je malo kod kuće, jer kao profesor Moskovskoga konzervatorija živi sa studentima, kao rektor Narodnoga sveučilišta za kulturu drži predavanja, kao predsjednik sovjetskoga društva za prijateljstvo i kulturnu suradnju sa zemljama Latinske Amerike prima delegacije, kao član Sovjetskoga komiteta za obranu mira odlazi na sjednice... i tako ga, zapravo, nikad nigdje nema. Nije li to i previše za čovjeka koji više nije mlad?

— Ne — odgovara Hačaturjan. — Razumije se, glazbeno je stvaralaštvo na prvome mjestu, ali i profesorske dužnosti i društvena djelatnost — to su dodiri s ljudima, to je bogatstvo koje vrijedi skupljati.

Hačaturjan je proputovao cijeli Sovjetski Savez, a bio je i u više od četrdeset zemalja svijeta. Svagdje je doživio ne samo priznanja svojoj darovitosti nego i toplinu prijateljskoga osjećaja običnih ljudi, svojih slušatelja.

— Da bi se barem približno odredio raspon toga pojma »slušatelj« — kaže Hačaturjan — imenovat ću neke od ljudi s kojima sam razgovarao o glazbi: Ernest Hemingway, Charlie Chaplin, belgijska kraljica Elizabeta, Romain Rolland, Maksim Gorki, pa pokojni papa Ivan XXIII, zatim omladina na izgradnji Sibira, pa akademci, lenjingradski radnici i kazahstanski kolhoznici. Ne tako davno, na poziv stanovnika sela Grozino u Ukrajini, boravio sam među njima zajedno sa simfonijskim orkestrom Ukrajinske SSR i nastupio s autorskim koncertom na otvorenju Doma kulture. Radost općenja s takvom publikom ne dâ se zaboraviti.

